

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY V.   BARCELONA 30 DE NOVEMBRE DE 1882   NÚM. 49.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 2'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts
—Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigirse totas
las comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Parera, y Felip.

SESSIONS Y EXCURSIONS.

- Dia 12 Desembre.—Junta general ordinaria pera la elecció de la Junta Directiva á tenor del article 17 del Reglament.
- » 14   »   Sessió preparatoria de l' excursió á Vich.—Lectura de la memoria «Excursió per las Aforas de Barcelona, per D. Enrich Masriera.»
- » 17   »   Excursió á Vich.—Surtida de Barcelona en lo primer tren.
- » 24   »   Visita al museu arqueològich de D. Joseph Ferrer y Soler.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE NOVEMBRE.

- D. Genís Codina.
 » Joan Pinós.
 » Ferran Romeu y Ribot.
 » Joseph Serinyana y Rubiés.
 » Joan Miret y Serra.
 » Francisco X. de Prats y Casas.
 » Joseph Forteza y Ubach.
 » Benet Guitart y Trulls.
-

VETLLADA

QUE AL OBJECTE DE SOLEMNISAR LO VI ANIVERSARI DE LA FUNDACIÓ
de l' ASSOCIACIÓ y de col·locar lo retrato del Excm.

*Sr. D. Sinibald de Mas en la Galeria d' excursionistas catalans
ilustres, se celebrá lo dia 25 del Novembre present.*

Gratíssima impressió deixarà en l' ànim de quants á ella assistiren, la vetllada que, ab l' esmentat objecte tingué lloch lo dia 25 de Novembre present. La Comissió encarregada de arreglar lo local de la Societat composta dels Srs. Tàmaro y Moragas, complí son comes á satisfacció de tothom, puig lo cop de vista que presentava nostre històrich saló era sorprenent y magestuós á la vegada. Penjavan de las parets diferents quadros ab fotografías de distints monuments de Catalunya, cridant l' esment en primer terme una pintura, que representa la portada románica de Sant Pau del Camp, habilment copiada per l' antedit Sr. Moragas. La testera del saló principal se trobava coberta per un gran tapís italiá del segle XVI, sobre 'l cual s' hi col·locaren los retratos dels eminents Badía (Ali-Bey), Parcerisa, Canellas y Gimbernat, qu' actualment forman la Galería, que tenian en lo centre lo del Excm. Senyor D. Sinibald de Mas rodejat de las banderas espanyola y xina, de coronas de llorer y de garlandas d' eura, com á símbols de l' immortalitat que mereixen los actes de tan eminent patrici y del esperit essencialment investigador que 'l caracterisava. Dessota de dit quadro, dintre un fons de fullatje, destacavantshi varis objectes geogrífichs, mapas y albums, junt ab una grandiosa esfera, que produhían excel·lent efecte; aixís mateix los bustos de Clavé, d' Aribau y de García, Rector de Vallfogona, estavan artísticament adornats.

Comensá l' acte á las 9 del vespre ab assistencia de gran nombre de senyors socis y de representants de la premsa y de varias corporacions d' aquesta ciutat. Lo Sr. President pronunciá oportunas paraulas, significant la satisfacció que sentia podent continuar l' obra ab tant entussiasme comensada en 1878 y 'l desitj d' augmentar nostra Biblioteca ab las obras dels eminents excursionistas quals retratos figuran en la galería. Acte seguit, se aixecaren tots los assistents y 'l Sr. Riera y Bertran descobrí ab tota solemnitat lo

retrato de D. Sinibald de Mas, qual aparació fou unaniment saludada ab una salva d'aplaudiments. Dit quadro, pintat per lo citat artista Sr. Moragas es una obra acabadíssima y notable en son género que no desdiu de l'anomenada que disfruta son autor.

Lo Sr. President concedí la paraula á nostre estimat consoci D. Lluís María Soler y Puig qui 'ns doná á coneixer la vida, obras y viatjes efectuats per lo Sr. de Mas, per medi d'un erudit treball fill de la mes pacient investigació y adornat ab las galas d'una dicció castissa y esmerada. Aquesta biografía, qu'actualment está augmentant son autor pera donarla á llum, dona una idea exacta y precisa dels importants viatjes del Sr. de Mas per Catalunya y rest d'Espanya, Fransa, Inglaterra, Alemanya, Italia, Països danubians, Grecia, Turquia europea y asiática, Arabia, Siria, Armenia, Yemen, Egipte, Persia, Indostan, Afganistan, Indo-china, Filipinas y Xina desde 1834 á 1864; estudiant ademés los resultats polítichs y económichs d'aquellas expedicions que tanta utilitat reituaren á favor de la nació espanyola y de las Islas Filipinas; doná compte de las importants obras publicadas per l'indicat Sr. de Mas, detenintse principalment en la mes imparcial crítica de sa notable memoria *La Iberia* qual objecte era l'unió pacífica y legal del Portugal y Espanya, idea á que dedicá tota sa activitat, essent tal volta la causa de sa mort. S'ocupa també ab detenció de las missions diplomáticas y de las negociacions políticas que portá á felis termini en la Xina, com á Ministre plenipotenciari de la Reyna d'Espanya, ab las quals terminaren després de gran complicacions que salvá victoriosament la firma del important conveni de amistat, comers y navegació sagellat en Tientsin lo dia 10 d'Octubre de 1864, junt ab Shié y Tchung, plenipotenciaris del Celest Imperi. Molts mes detalls y curiosas relacions feu coneixer lo Sr. Soler en son apreciable treball, que fou interromput varias vegadas per las mostres d'assentiment de la concurrencia, essent coronada sa terminacio ab unanims aplaudiments y felicitacions á son autor.

Lo resto de la vetllada correspongué á l'importancia que la mateixa revestia, aixís es que lo mestre en gay saber Sr. Calvet llegí la llorejada poesia *Los espaders*, lo Sr. Masriera recitá una valenta poesia d'Alfret de Musset dedicada als Pirineus, lo Sr. Masó son enérgich y vigorós *Cant de l'escursionista*, lo Sr. Tell la

poesia premiada que 's titula *Las Verges de Riells*, lo Sr. Agullòsa composició *Ma barqueta* y 'l Sr. Company unas apuntacions sobre 'l tractat de comers ab Xina termenat per D. Sinibald de Mas, valent totas aquestas composicions á llurs autors merescuts aplausos.

Termená l' acte lo Sr. President ab un breu discurs de gracias quant tocaren las 11 de la nit.

EXCURSIÓ PARTICULAR

Á ST. FELIU DE CODINAS, GALLIFA, ESTANY, ORISTA, PRATS DE LLUSSANÉS, SAGAS, OLVAN, GIRONELLA, CASSERAS, BERGA Y MANRESA
los dias 29 d' Agost al 10 de Septiembre de 1882.

Continuació.

Lo dia 31 se sortía de can Sobregrau á las 5'30 envolcallats completament per la espessa boyra, que á igual que 'l dia anterior, privá de disfrutar dels magnífichs panoramas de la encontrada. S' empengué lo camí, pujant per la costa de Collroig, vorejant després los precipicis de la Sureya, Puigmoirans y Caramella, que forman los canals de singles montserratins del St. Sadurní y pujant per verdaders camins de cabras entre una naturalesa selvatje y fréstega, s' arrivá á la carena dels Plans, á las 7, passant per la casa del propi nom. Seguint sempre lo camí ral, s' entrá ben tost en los boscos de pins negres que omplan lo coll de las Pujadas, lloch deliciós, verdader parch natural. Passada la espessa boscuria, sempre planejant, se descobrí un bell panorama de montanyas y fondals, ab la encontrada de las Termas y al lluny lo coll de Posas, las serras del Estany, lo alt turó de Granera, coronat d' un grandió castel, ab vistas sobre las serras y valls de Marfá y Sant Quirse Safaja, ab las vilas de Castelltersol y Moyá. Entrats en lo plá de St. Juliá, se visitá l' ermita de dit Sant (7'35), edifici del xvii, poch notable. Seguidament, se prengué la baixada de Castelltersol, trovantse avans d' entrar en la vila 'ls restos del Castell, dit avuy *den Gordi*, ab la capella de St Miquel, cridant l' esment després la magnífica Casa de Misericordia, edifici modern. A las 8'30 s' arrivá á la població visitant la iglesia, obra del xvii, ab tres naus, y altars de la época: sent notables dos quadros pintats per lo *hermano* Gallés, del Col-legi de Manresa, en lo modern altar major. Entre los notables casals dehuen citarse los de Casa Dou, Planella, Pineda y Brichfeus, en qual última casa s' hi conservan alguns quadros recomenables. A las 9'15 seguirem lo camí envers Moyá, per la carretera, ovirant lo lloch de Castellcir, en lo que

s' hi conserva un antich castell y la Fábrega. sent de pintoresch efecte las vernedas de la riera de Marfá y 'l molí y vell casal de Castellnou. A las 11 s' arrivá á Moyá, visitantse las iglesias Major y de St. Sebastiá, bons edificis del xvii, ab notables fatxadas del Renaixement, contenint la primera un adornat camaril, ab una curiosa galería de quadros, de diferent mérit. De la antiga població, *Castrum Moyá*, se conservan algunas casas del xvi y tal vegada del xv, sent molt recomenable la entrada de la casa Rectoral y unas casas en las que s' hi notan ayrosos archs ojivals y finestras de la época. També deu visitarse la iglesia dels P. P. Escolapios. —Se diná á can Feliu del oli, y á las 3 de la tarde s' emprengué lo camí envers l' Estany (2 horas), bon camí, de breu pujada al principi, y planejant després.—Prou coneguda es la maravella del art bisanti que 's guarda en lo típich y rónech poble del Estany.

Lo claustre, 'l temple y tots los carrers d' ell foren detingudament visitats per los excursionistas, experimentant aquellas emocions imborrables als amants del passat bellíssim de nostra Pátria.

Dia 1.er de Setembre. Eran las 5'37 m. quan s' emprengué la marxa envers Oristá, seguint prop la frescal riera del Estany y entre espessas rouredas y pinars, dominadas per las altas serras del Estany, y Buqués, trovantse algunas solitarias pagesías. A las 6'35 s' ovirá la parroquia de St. Feliu de Terresola (ó Sant Feliuet) iglesia y rectoría, situadas en lo cim d' un turó (má esquerra). y baixant després á la riera de can Rocafort, se contemplá lo grandíós y típich casal d' aqueix nom, notable edifici del xvi, emprenent després lo camí per las boscurias de la costa de Caragull, desde qual lloch se desplega una hermosa vista d' ubagas d' impenetrable fondaria, lloch solitari y de grans recorts de malifetas en temps passats. Descobréixense las casas Muxons, Buladeras, Lasendra y algunas masoverías, y descendint á la riera se trova lo molí de Caragull. Se puja després la serra oposada ovirantse la extensa encontrada del Llussanés ab los pobles de St. Feliu Saseras, Prats, Torra de Oristá, ab las serras d' Oló y las altas montanyas de Catalunya. Se baixá á Oristá (las 9) situat en lo fons d' una estreta vall. Típich poble de negrencas casas, moltas d' ellas antigas y ab iglesia moderna, que res té de notable.—Després d' haber esmorsat, se pujá serras amunt, passant per devant del casal de can Solá, debent al poch temps passar lo gual de la ampla riera Gavarresa. Desde la serra 's gosa un nou panorama de montanyas y fondals d' agradós encís, dibuixantse entre 'l vert fosch y tons rogenchs dels rocams las casas d' Altarriba, del Bach, ab la capella de Sant Salvador. A las 10'50 se passá per lo petit poble de la Torra d' Oristá, y baixant á trovar lo Torrent de Prats de Llussanés, s' arrivá á las 12'30 á dita vila, entrant per lo típich y esglahonat carrer dels Llims.

Dia 2 al 5. La vila de Prats de Llusanés se trova situada en un enlayrat plá, limitat per las baixas serras de St. Sebastiá al NO. y de las *Mossas* al SE. disfrutantse per rahó de sa bonica posició d' un extensíssim panorama. Desde l' últim serrat se veu al E. tot lo Llusanés, ab un arrebald' Olost. y 'ls pobles de St. Bartomeu del Grau, Sta. Creu de Llusanés, St. Martí d' en Bas y Perafita. Al NE. Sta. Eularia de Puigoriol, Santuari dels Munts y Llussá ab lo castell. Al N. las serras de Coldeplanas, y St. Isidro y al P. las serras de Pinós, y al mit jorn los pobles de St. Feliu Saserras, Torra d' Oristá, y arrabal d' Oló. En los últims termes del ample horisó 's dibuixan en imponents siluetas, lo Montseny, las Agudas y lo Plá de la Calma, Collsacabra, Coll de Bracons, Bellmunt, Vidrá, Castell de Milanys, montanyas de Surroca y de Camprodon y més properas, Sta. Margarida d' Alpens y las Llosas. S' oviran al lluny la cordillera de Nuria, Puigmal, Serras de Cadí, Rusch, Castellar d' en Huch; las montanyas de la Nou, Massanés y Saldas, més aprop las de Peguera, Corbera y Queralt las serraladas de Tusals, Capolat, los espadats de Salt de Colom, los monts de Colldeport, sobre St. Llorens Moruyns, las serras de Serrateix, Vivé, Montmajor, Colldebusém y de Segarra, y per fi lo Montserrat, St. Llorens del Munt, St. Sadurní de Gallifa y lo Farell.—Desde los serrats que tancan lo plá de Prats se gosa de las valls del Llusanés, y de la propera casa y antiga capella de St. Marsal y en lo cap de roca dita la *Cadira del Galceran*, la vista s' extent per la xamosa vall y riera de Marlés, plé de boscos y arbredas entre qual verdor hi blanquejan la casa de Borralleras, los nobles casals de Vilalta, Cortada, Escrigas y moltras altres.

Prats conta de unas 1500 á 2000 ánimas y unas 400 casas. Sa principal industria es la de teixits á má, y las cullitas més regulars solen esser de grans y 's celebran dos firas anuals, una per Sant Jaume y altre per Sta. Llucia. La vila es bonica, conté una gran plassa, y 'ls carrers son rectes, presentant las casas un agradable aspecte. La part vella de la població 's concreta en lo carrer dels Llims, en lo que hi han algunas casas del xvi, ab la capelleta de la *Bona Sort*, edifici del xiii, venerantshi una Imatge de María de la mateixa centuria, tapada per postissa roba, y en qual altar modern s' hi veuhen dos fragments de pinturas del antich altar, tal vegada delsigle xiii ó xiv. La iglesia major es moderna, y l' altar major ab molt trevall si be del estil barroch, y sols se conserva en ella una creu de plata del Renaixement, que amablement ensenyá lo Reverent Sr. Rector. Segons referencia del dit Senyor, la parroquia de Prats data del 863, conservantse en l' arxiu parroquial un pergamí anterior á dita fetxa. En lo sigle xiv, la pesta destruí de tal manera la població que sols hi quedaren cinch personas, en qual época s' uní la parroquia de Prats, ab la de Sta. Eulalia de Pardi-

nas (35 m. de distancia), hasta l' any 1788, en que havent augmentat considerablement la vila de Prats, perdé son caràcter de sufragànea. Entre 'ls fets que més recorda Prats es la crema que sofrí en 1714 per las tropas castellanias en venjansa del desastre sofert per una partida numerosa de soldats de Felip V que foren degollats en la serra dita de *degollats*. En memoria de dita crema, tots los anys per Sta. Aghata, repican las campanas de la vila sometent tot lo dia.

Una altra costum se conserva encara y es, que en la diada de Sant Eloy se fá com una *corrida*, que hi pren part tota una mena de caballerías, desde la vila á la ermita de St. Sebastiá, guanyant un premi, 'l que arriba primer en la plasseta de la iglesia. A més, quan té lloch un casament, es motiu de gros rebombori, perque lo jovent se divideix entre 'ls *robadors* de la núvia y 'ls *criats*, que la guardan y privan lo *rapte*.

Desde Prats se poden fer excursions á Sta. María y St. Martí de Marlés, llochs situats en la poética vall de Marlés, regada per la hermosa riera que mormolant s' escorra entre frescals arbredas y formant fondíssims gorchs y alegres salts. A una hora de Prats se trova la antiga casa Vilalta ab capella del xvi y seguint lo caminet de la ribera de la riera, se trova la petita capella de Sta. Magdalena, (sigle xvi), los casals de Cortada y Escrigas, y als 45 m. se trova la Iglesia de Sta. María, corresponent al bisbat de Solsona. Comta que dita parroquia es anterior al sigle ix, sent del bisbat d' Urgell, passant després á la Albadia de la Portella. La vella capella há desaparegut quedant sustituhida per la actual del sigle xvii. Se conservan alguns documents y una creu de plata del xvi. Al costat oposat, y passant la riera per un antich pont gòtich de 3 arcadas, se trova la parroquia de St. Martí, que correspon al bisbat de Vich. Desapareguda també la antiga iglesia, es la actual del sigle xvii. Prop d' ella, y enlayrat en un turó hi quedan los restos esmicolats d' un castell. Si l' arqueólech hi trova poch, lo *turista* pot gosar d' una encontrada preciosa. Mereix una excursió la iglesia de St. Andreu de Llinás. S' hi va per la ermita de St. Sebastiá y seguint pels alsinars del plá de St. Andreu, en qual lloch la tradició conta que hi existí una població, quedant d' ella lo casal de la vila de Llinás y la iglesia. Es aquesta del x ó xi, molt típica y bellament situada demunt d' un puig, rublert d' arbreda y dessota del que hi mormola un torrent. Seguint se trova lo casal de Teulats, després la gran masía de can Serra, notable edifici del xvi, en qual siti tingué lloch lo degollament de las tropas castellanias y després inclinantse á llevant á can Soler d' en Huch, més enllá can Galobardas y per fi Sta. Eularia de Pardinias (iglesia moderna) deixant á má dreita un fonal en lo qual hi ha una font medicinal nomenada Font calenta, retornantse á Prats per lo casal dit

Sta. Llúcia, en qual lloch hi existia lo castell del *Querch*, del que sols hi resta una alta y rodona torra sentada demunt d' una roca. A uns 10 minuts de la vila envers lo Nort. crida l' esment lo casal de can Grau, y á son costat la antiga capella ojival de St. Pere, conservantse un notable retaule gòtich del xvi, ab pinturas sobre fusta molt, recomenables.

Observárem ab tristor, que havent desaparecut la molta boscuria y arbreda, ab que venia omplert en altre temps, aquell cantó de Prats, gracias á la censurable tendencia de nostra época, no sols s' ha privat del gran caudal d' aygua, de que tan rica n' era l' encontrada, si que també s' ha tret la poesia del lloch.

Lo dia 6 se sortí de Prats, (en qual punt s' hi gosa de la mes agradosa estada), ab companyia del apreciable jove, En Pau Cirera, nevot del company d' excursió. prenent per guia, al Ton Prata, home gran coneixedor del pais; dirigintnos envers Sagas, baixant á la riera de Marlés y passant per un pont rústich al costat del molí de Vilalta, planejant primer, y travesant després lo torrent de Regatell, se trová las casas la Piña y Costet, y á las 7 s' arrivá al Hostal de la Roca, ahon s' esmorsá. Dirigintse envers lo N. y deixant á la esquerra lo vell casall de cal Pou, se pará á las 8'30 á Sagas lloch situat en una alta plana, en la que s' hi trovan algunas escampadas casas. Al costat de l' iglesia, románica, ab tres ábsides y completament renovada, se tróva lo antich edifici de la Baylia. Lo punt es molt pintoresch y típich. Examinada rápidamente l' iglesia, que res te de notable desde sa reforma, baixarem á un petit torrent, y seguint planejant, s' ovira á l' esquerra de Sagas una vella capelleta románica y desde la casa de Xuclans se desplega un ample panorama, limitat per las serras de Viure y d' Olvan, ab las altas montanyas de sobre Berga, blanquejant al lluny Caserras, Olvan, Aviá y moltas pagesias. Passada la dita casa, lo paisatge cambia completament, trovantse en un lloch solitari y fréstech, limitat per tot arreu per espessos pinars y rouredas, mormolant en lo fons de l' ubaga una riera, á la que 's baixá passant al marje oposat, desde qual lloch se veu una clotada preciosa y seguint un fresch rieral ombrejat d' altas pollancredas, s' arrivá á las 10'30 en lo petit poble d' Olvan, qual moderna iglesia res té de particular. Feta una curta estada, se prengué lo camí de Gironella, planer y voltat de petits boscos y camps, y 's baixá á trovar la carretera de Berga á Manresa que al costat del Llobregat passa, arrivant á Gironella á las 11'30, posant á la masía de Furroll, que amablement rebé als excursionistas.

Gironella es una antiga població, enlayrada en lo marje esquer del Llobregat, haventse, d' ensá que 's feta la dita carretera, extés ab dos costats d' ella. Sos carrers son molt costaners, y algunas de sas casas son bastant vellas. De son antich castell sols se conservan

avuy un altíssim paredó que s'alsa desde lo mateix llit del riu, sostenint encara un resto de mur, ab trencada finestra que mira dessota d'ella, las runas d'un ojival saló. Modernas casas han fet desapareixer una construcció notable dels sigles mitjos, única per sa especial posició. L'iglesia es també antiga, havent sofert transformacions, que molt la desfiguraran; podentse encara observar sa *volta lleugerament apuntada*, y algun altre vestigi que indican que tal vegada es de primers del XIII. No menys digne d'esment es un antich pont sobre 'l riu, per el que se puja al poble. Aquet es d'un aspecte poch agradable en son interior, encara que sa posició li permet gosar d'un bell panorama.

Lo dia 7 s'emprengué la marxa, envers Casserras, sortint de cal Furroll á las 6'35, direcció á ponent. Se pujá la serra oposada á Gironella y planejant entre claras rouredas se passá per devant de lo gran casal de can Barbats entrant ben tost en los boscos y prats de dita casa, lloch hermós; se seguí fins á trovar lo torrent que s'escorra sota lo ample serrat, en qual carena s'assenta Casserras, y pujant per lo caminet que per éll serpenteja, s'arribá al poble á las 8.

Casserras es una de las poblacions mes típicas y en que lo temps sembla que s'hi hagi deturat, per quant totes sas casas no han sofert las transformacions que las diferentas épocas imposan á tot lo humá. En bon estat s'hi vehuen casas del XIII, XIV y XV y posteriors, no haventhi, pot ser cap, d'aquest sigle. La plassa de la Creu, es digna d'ésser dibuixada per complert. Fins fa extrany veurer trajos d'ara en aquells carrers en que tots los portals de llurs casas son adovellats, las finestras ab columneta ó adornat lliandar, las parets fetas de negrenchs codols y los teulats ab llarga vessant. Mes si en lo civil, l'arqueólech y artista hi gosan, no 's pot dir lo mateix, per desgracia, en lo rel-ligiós. De l'iglesia parroquial antiga no 'n queda rastre; l'actual es del 1600; y fins fá poch temps desaparegué la capella de Santa Maria de l'*Antiguetat*, que 's trova al entrar en lo poble, construïntse en son lloch una moderna iglesia, que res de notable ostenta. Per estranya sort, fóren salvats de la destrucció dos sepúlcrs de pedra, tal vegada del XII, ab estátuas jahents, d'un sacerdot y un cavaller toscament esculpidas en la tapa, presentant en la cara anterior escuts y trevalls, corrent en la faixa superior una destruïda inscripció. Ni la Santa Imatge, que en l'altar major se venera, se salvá del afany innovador, puig que se li variá la testa y 'ls brassos, sent difícil ara saver fixament sa época. De tals adefésis, molt s'en plany l'illustrat senyor Rector y altres sacerdots, que amablement acompanyaren als excursionistas en direcció al Seminari de Sant Pau (35 minuts, del poble).

Lo disgust causat per los dits fets anti-artístichs, se compensá

per la visita al citat seminari, en el qual s' hi conserva una iglesia románica notable. Lo camí per anarhi es molt deliciós, especialment en lo lloch en que 's trova lo torrent de Clará, al que 's deu baixar pera pujar després al altre marje en el que s' hi trova l' esmental temple. Aquest sembla del x ó xi, y presenta una senzilla portada lateral, sostenint lo trevallat arch cintrat dos columnas ab curios capitell d' imageria. L' ábside, presenta una finestreta que recorda la del Estany. L' interior no 's lliurá de l' invasió del mal gust del sigle xvii. Adossat á l' iglesia hi ha lo Seminari de pobres del bisbat de Solsona, modest edifici, mes molt apropiat á son destí. Observárem en la sala de la rectoria, la *fulla d' instrucció arqueológica*, de la CATALANISTA.—Despedits del amable Sr. Rector, que molt atengué als excursionistas, se dirigiren envers Aviá, deixant á mitja hora lluny lo poble d' Obiols, (en qual lloch hi han unas sepulturas olerdulanas y una típica iglesia,) passant un planer camí ombrejat d' hermosos boscos. A las 11'45 se passá de llarch per Aviá, observant una típica iglesieta románica de Santa Maria, essent lo lloch, en un gran pla situat, molt bonich y ben conresat, dominantlo los imponents espedats de Queralt, dessota dels quals hi blanquejan las escampadas casas del Vallan, punt de tranquil aspecte, ovirantse á la dreita la apinyada ciutat de Berga, y mes al lluny las fréstegas montanyas de Corbera, la Nau, Sant Isidro y la Quart, de retalladas siluetas.

A las 12'50 s' arrivá á Berga, parant en la posada del Arissó, plassa de las Fonts.

En aquet punt, degué sospéndres l' excursió al Santuari de Queralt, al de Corbera, á Castellar del Riu, montanyas de Busa, Convent de la Mare de Deu del Hort, Santuari del Miracle, poble de Lladurs, Solsona y Cardona, per rahó de las fortas plujas, que ja en los dias anteriors contrariaren bastant l' expedició.

Lo dia 9, se sorí de Berga ab la tartana, arrivant á Manresa á la tarde, visitant la notable Seo, y las iglesias de Sant Miquel, Cárme y San Francesch, en las que 'l barroquisme hi posá sa funesta influencia.

Acompanyats per lo digne soci delegat Sr. Miró y pel ilustrat advocat Sr. Soler y March, visitarem la notabilísima exposició retrospectiva, per dits senyors organizada, contenint exemplars d' un mérit innegable.

Ademes; á iniciativa del Iltm. Bisbe de Vich, s' ha obert una suscripció, que ha donat excelents resultats, pera dotar de las corresponents vidrieras, los set hermosos finestrals del ábside de la Seo; fent desapareixer las inútils teuladas, que en part las tapan. Lo conegut artista-vidrier Sr. Amigó, es encarregat de las pinturas de dits finestrals.

Se retorná á Barcelona en lo tren de las 4 de la tarde del dia 10.

RESULTAT DE LAS OBSERVACIONES

EFFECTUADAS EN LA EXCURSIÓ Á LAS ALTAS VALLS DEL LLOBREGAT (1).

ESTACIONES.	Barometre.	Termo- meire.	Altitud conegu- da.	Altitud calcula- da.	FETXAS.	OBSERVACIONES.
Barcelona. . .	763	24	4'5		Dia 3 á las 6 a. m.	Prenent per base Barcelona.
Moncada. . . .	760	24	35'8	39'04		»
Mollet.	758'5	24	58'5	57'10		»
Montmeló. . .	757	24	74'6	74'64		»
Granollers. . .	750'5	22'5	146'68	147'03		»
La Garriga. . .	741	24	258	256'48		Prenent per base á Granollers.
Aiguafreda. . .	727'5	23		419		»
Centellas. . . .	719'5	23	505	513'3		»
Balenyá.	713'2	24	598	592'6		»
Vich.	720	23'5	489	508'35		Prenent per base á Vich.
Manlleu.	723	25		452'14		»
Torelló.	717	24	526	525'79		»
S. Quirse. . . .	713	25	575	575		»
Ripoll.	705	25	676	673'3	Dia 3 á las 11 a. m.	»
Ripoll.	702	25	—	—	Dia 3 á las 4 p. m.	Prenent per base á Ripoll.
Campdevanol (pont).	699'5	22		707'16	Dia 3 á las 5 p. m.	»
Gombreny. . . .	683'8	24		906'14	Dia 3 á las 8 p. m.	»
Gombreny. . . .	685	23		906'14	Dia 5 á las 7 a. m.	Prenent per base á Gombreny.
Castellar de Nuch.	650'5	11		1346'98	Dia 5 á las 11 a. m.	á Castellar.
Fonts del Llo- bregat.	658	16'5		1250'26	» 5 á la 1 p. m.	»
Castellar d'En Huch.	646	12		1346'98	» 6 á las 7 a. m.	»
San Vicens de Rus.	671'5	18		1017'96	» » » 10 a. m.	»
La Pobla de Lillet.	688'8	21	875	801'19	» 6 » 2 p. m.	Prenent per base á Castellar.
La Pobla de Lillet.	688'3	13	875	787'76	» 7 » 7 a. m.	á Bagá.
Bagá.	690'5	19	815	822'22	» » 1 p. m.	á Ripoll.
Bagá.	692'3	12	815		» 8 » 6 a. m.	á Bagá.
Fonts de Bas- tareny.	680	16		967'96	» » » 8 a. m.	»
Coll de la Vena Estret de Llu- ria.	643	12		1433'74	» » » 11 a. m.	»
Estret de Llu- ria.	674'5	14		1033'81	» » » mitjdia.	»
Saldes.	658	14		1242'50	» » » 2 p. m.	»

(1) V. los 2 bolletins anteriores.

ESTACIONS.	Baro- metre.	Termo- metre.	Altitud conegu- da.	Altitud calcula- da.	FETXAS.	OBSERVACIONS.
Saldes.	659	17'5		1234'83		Prenent per ba- se á Ripoll.
Santuari del Grasolét.	659	17'5		1359'78	Dia 9 á mitjdía.	Prenent per ba- se á Saldes.
Saldes.	655	14		1176'4	Dia 10 á las 8 a. m.	Prenent per ba- se á Berga.
Massanés.	650'5	14		1300'8	Dia 10 á las 10 a. m.	á Saldes.
Berga.. . . .	691'5	13'5	713	716	Dia 10 á las 7 p. m.	
Berga.. . . .	691'5	14'5	719		Dia 11 á las 10 a. m.	á Manresa.
Puigreig.	716	16	459	470	Dia 11 á las 11 a. m.	Promitj de Ber- ga, Manresa.
Balsareny.. . . .	723	17	397	} 336'8 336'7	Dia 11 á la 1 p. m.	»
Sallent.	725'3	18	300		} 310'45 309'74	Dia 11 á las 2 p. m.
Manresa.	734'3	18	205			Dia 11 á las 4 p. m.

DISCUSSIÓ DELS VALORS.

Quan se tracta de trovar una nivellació baromètrica per medi d' un aneroide y operant en zones molt distants, ó sia allunyantse molt de la base ó punt de partida, s' ha de coneixer l' error ó diferència que té l' aneroide comparat ab un bon mercurial per cada elevació de 50 metres, á fi d' anar prenent per base en cada nivellació la estació pròxima anterior, aplicant dita diferència ó moviment del aneroide.

Molta confiança tenia en l' aneroide que s' ha usat en esta excursió, mes no tanta que 's portès com un veritable mercurial, no donant diferències apreciables, sens tenir correcció propia; y estich seguríssim de que, si lo temps hagués sigut mes propici, los resultats haguieran cridat verament la atenció per sa exactitut. Pero la continuada pluja y los vents de contrast que reinaren en tot lo Principat durant aquells dias, causaren pertubacions baromètriques tan crescudas y ràpidas, que causa extranyesa tanta exactitut en los anteriors resultats.

Si observem la primera série de nivellacions desde Barcelona á Granollers veyém que la máxima diferència es de 3.ª metres, insignificant fentse us del sistema baromètrich.

En las estacions de la segona secció fins á Vich, prenent per base

la altitud de 258 m. (Granollers), veyém que l' error máxim arriba á un 4 ‰ massa gros pera esser admissible.

Fins á Ripoll la concordancia torna á esser sorprenent y treu tot lo dubte que la diferencia de Vich pogués haver causat, sobre tenir l' aneroide una diferencia que aumentás ab l' altitud, provant aixó lo que la nivellació de Saldes prenent per base la llunyana estació de Ripoll, sols dona 8 metres d' error, ó sia un 6 ‰, ab lo resultat trobat prenent per base la próxima estació de Bagá.

Aquest càlcul demostra la exactitut de Bagá en quina nivellació sols se troban 7 metres d' error, y demostra també que la nivellació coneguda de La Pobla de Lillet (875 met.) no deu esser bona, haventhi error de lectura ó de gravat en la carta d' En Coello, d' ahont s' ha pres, puig de lo contrari ni las duas nivellacions de 801 y 787 presentarian entre sí la poca diferencia de 14 metres, basadas en duas estacions oposadas, com son Bagá y Ripoll, ni 's compren com en el espay de 6 horas que se emplearen pera passar de La Pobla á Bagá lo barometre dongués una [oscilació tan notable.

Méntres los excursionistas passaren desde Saldes á Berga, se coneix que lo barometre tinguè molt sérias alteracions, puix que la concordancia anterior deixa d' existir tornant á existir desde Berga á Manresa. En efecte, la nivellació de Saldes deduhida de la de Berga dona un error de 62 metres, que sols pot compendres per la abans dita rahó.

Las nivellacions de las estacions compresas entre Manresa y Berga presentan una molt rara particularitat; y es una molt notable concordancia entre 'ls resultats prenent per base las duas ditas estacions extremas, diferint dels datos que 'ns dona Coello; lo que 'm fá tenir alguna confiansa ab los resultats de la excursió sens voler traure cap valor als de la carta d' En Coello, pero sabém que dit geógrafo ha tingut de recorrer á tota mena de fonts pera poder obtenir materials suficients pera la construcció de sas cartas.

Una nova excursió á dits punts podrá resoldre aquest dubte d' una manera terminant.

En vista de la gran revolució admosférica que reiná durant los dias d' excursió, y que las alturas no eran majors de 1500 metres sobre lo nivell del mar, he cregut que pera trobar las diferencias de nivell bastava la fórmula de Rabinet

$$H = 16000 \cdot \left(\frac{B-b}{B+b} \right) \left(1 + \frac{2(T+t)}{1000} \right)$$

en la qual B es la altura baromètrica de la estació inferior; b es la altura baromètrica de la estació superior, y T , t , son las respectives alturas termomètriques.

Si verament aquesta fórmula sols pot emplearse en rigor ab baròmetres de mercuri, á causa del diferent coeficient de dilatació del mercuri comparat ab los metalls que forman l'organisme d'un aneroide, no obstant la diferencia no es tan notable que produeca errors de consideració pera l'objectiu que 's proposa la geodesia del excursionisme.

Al poder oferir los bons resultats anteriors, crech un deber lo felicitar per la minuciositat de las observacions al distingit excursionista D. Antoni Massó, aconsellantli que en las futuras excursions posi en la taula la part serena del cel, usant los números de 0 cubert, á 10 rás, y la diferencia en un termómetro de bola seca y un altre de bola humida, pera deduhir entre quinas estacions se verifican los cambis de pressió admosfèrica y en sa conqüencia pendre per base de nivellació la estació anterior á la posterior, ó rebutjar la observació.

Barcelona 16 de Octubre de 1882.—JOSEPH RICART Y GIRALT.

NOTA. La taula anterior també nos demostra que lo barometre ha variat 11.ª metres per milímetre fins als 150 metres d'altura; 12 metres fins als 500 d'altura; y 125 fins al 1000 metres, y uns 13 metres per milímetre passant dels 1000 metres d'elevació.

COMUNICACIÓ.

La Junta Directiva ha rebut una atenta carta del Sr. D. Sinibald Guierrez de Mas, director del periódich *El Litoral* de Gandia, manifestant l'agrahiment que sa senyora mare y demás familia esperimentan envers l'ASSOCIACIÓ per haber honrat d'una manera tan complerta com merescuda lo recort de son il·lustre parent Exm. Senyor Don Sinibald de Mas, qual retrato figurará en nostra Galeria.

NOVAS

L' Excma. Senyora Donya Agna de Mas, viuda de Gutierrez, ha cedit á la Biblioteca d' aquesta Associació un exemplar de las principals obras de son germá l' il·lustrat viatjer Excm. Senyor D. Sinibald de Mas. Ditas obras son laa següents.

La Ibèria: Memoria sobre la conveniencia de la Union pacífica y legal de Portugal y España, per D. Sinibaldo de Mas, etc., Madrid, 1854 — *Informe sobre el estado de los Islas Filipinas en 1842*, per lo mateix; Madrid, 1843, (3 volums encuadernats).—*Revista peninsular*; Lisboa, 1856.—*La Chine et les Puissances chétriennes*, per D. Sinibaldo de Mas, etc.; Paris, 1861, (2 volums en relleu).—*L' Angleterre, la Chine et l' Inde*, per lo mateix; Paris, 1857, (1 volum).—*L' Idéographie; Vocabulaire idéographique*, per lo mateix; Paris, 1863.—*Coleccion de obras literarias*, contenint l' *Eneida de Virgili*, traduhida al espanyol, lo *Sistema musical de la lengua castellana* y altres treballs y *Poesias*, per lo mateix autor; Madrid, 1852.—*Pot-pourri literario dedicado al Excm. Sr. Dr. Don Felix Torres Amat, obispo de Astorga, por D. Sinibaldo de Mas*; Madrid, 1846.—*Considérations sur le papier-capital*, 2.ª edició; Paris, 1862.—*Artículo sobre las rentas de Filipinas*, per lo antedit Sr. Mas; Madrid, 1853.—*La cuestion politica del dia*, per lo mateix; Madrid, 1868.

Lo dia 8 del present mes, se celebrá la junta general de socis pera tractar de la oportunitat y conveniencia de la fusió de la societat ab la Associació de excursions catalana. Despres de varias proposicions presentadas pera la resolució de diferents extrems, fou acordat lo nomenclament d' una Comissió ab ámplias facultats pera resoldre dit assumpto. Dita Comissió la componen los senyors Riera y Bertran, Tamaro, Argullol, Torras Ferrer, Garcia Vilamala, Massó y Pedrals.

Malgrat tos los esforços fets per nostra ASSOCIACIÓ pera salvar de sa total ruina l' antich y monumental castell de Solivella, hem de manifestar que aquella se ha consumat ja en part, per no dir totalment. La CATALANISTA 's dirigí primerament á la Diputació Provincial de Tarragona, á qual provincia está situat dit Castell, y no havent sigut profitosas las suas indicacions, un de nostres consocis tingué una entrevista, per encarrech de una persona amant de las arts y de la arqueología, ab los avuy dueyos d' aquella senyorial morada; aqueixos se mostraren bastan accesibles, puig cedian per 1.200 duros lo castell. Aceptadas per dit espresat soci las

condicions ab la de que, fos son estat tal com lo vejé aqueixa Associació en sa visita á dita encontrada lo Juny de 1880, torná á visitar lo poble de Solivella y ab greu pena pogué veurer aterrats la major part dels sostres y venudas sas vigas per un vil preu.

Posat en coneixement de la persona que adquirir volia aquella joya històrica-artística tal acte de vandalisme desistí de efectuarla. Tal es lo fi que ha tingut una de las mes notables construccions dels temps feudals. L' ASSOCIACIÓ ha fet per sa part tot lo que humanament ha sigut possible.

La mateixa dissort tocará á la magnífica galería gòtica que es lo unich que casi resta del Priorat del Tallát situat á dos horas de Solivella.

Segons noticias, son propietari está disposat á cedirla per un preu infim. Cridem donchs l' atenció de particulars y corporacions pera que fassin un esfors ja que aqueix no ha de ser molt gran.

En l' ASSOCIACIÓ se donarán las noticias que puguin convenir al que las desitgi.

Han sigut cedits á l' ASSOCIACIÓ los objectes y obras següents.

Per D. Eduart Támara; *Exposicion retrospectiva de Manresa*, reseña històrica escrita per lo propi donador y publicada per los Administradors de la festa major y la Comissió organitzadora, Manresa 1882. Per la Societat *Lo Rat-penat* de Valencia: *Discurs* llegit per lo president D. Vicent Pueyo y Ariño al inaugurar los treballs del any 1882 á 1883, Valencia 1882. Per D. Marcellí Coll y Brugada: Un grabat del arch triunfal y porta construida en obsequi de SS. MM. D. Fernando VII y D.ª Maria Josefa Amalia á sa entrada en la vila de Tarrasa, 9 d' Abril de 1828, grabat que representa una carretela oferta á SS. MM. D. Fernando VII y D.ª Maria Josefa Amalia per la comissió d' obsequis de la vila de Tarrasa y la que 's dignaren ocupar en sa entrada á la dita vila 9 de Abril de 1828 y altre ab comparsa de jardineros que ballaren davant de SS. MM. en la nit del 10 de Abril durant sa estancia en la propia esmentada vila. Per l' *Associació d' excursions catalana: a Anuari* de la societat, any primer 1881, 1882 Barcelona y un *catálech* de la Flora de la Vall de Nuria per D. Estanislao Vayreda y Vila. Per D. Joan B. Pedrals y Arqués. *Memoria històrica sobre los relojes antiguos, y en particular del de la Catedral de Tarragona*, per lo propi donador. Per D. Pelegrí Casades, *Exposicion*, elevada al gobierno de S. M. por los municipios de Gracia, Sans, Sarriá, Las Corts, San Gervasio, Horta, S. Andrés de Palomar y S. Martin de Provencals en contra de la pretendida agregacion de estos pueblos á la ciudad de Barcelona, Barcelona 1879.